

Un teatru „Caragiale“ în 1927

În vara anului 1927 a apărut pe zidurile Capitalei un afiş. Lua atunci fiinţă primul teatru ce se onora, omagiind numele şi fapta de artă — deschizătoare de drumuri, — ale comedioграфului nostru, fără egal la acea oră şi neegalat nici pînă azi.

În programul teatrului nou înfiinţat puteam citi :

„Caragiale“, ca emblemă pentru un teatru (şi noi spunem : pentru un teatru de sinteză mai ales) se impunea de la sine.

Alături de spiritul universal pe care-l întruclipează Eminescu, Caragiale — temperament universal — creînd comedia naţională, a ridicat cortina spre emanciparea noastră spirituală.

Caragiale, creatorul unui gen, e mai presus, e deasupra oricărui gen... (cercetaţi *Năpasta*, nuvela *Făclia de Paşti*, dacă vreţi o

exemplificare concretă ; iar dacă nu, o puteţi afla din toată opera lui şi mai ales din studiile sale despre teatru“.

Iar pentru a fundamenta alegerea acestei embleme de către un Teatru dornic de un repertoriu cît mai variat — era epoca categorisirilor exclusive — se preciza : „Caragiale nu înseamnă pentru noi un cort strîmt de pînă, ci un cer alcătuit din orizonturi“.

Cititorii teatrului „Caragiale“ : actriţa Dida Solomon (care, din spirit de frondă, neconformistă, plecase de la Teatrul Naţional)

și Scarlat Calimachi, prinț prin naștere, comunist prin convingere. Alături de ei, de la primele discuții și acțiuni, regizorii : Iacob Sternberg și Sandu Eliad.

Fu luată cu chirie sala varietenului „Alhambra”. Pictorul arhitect Marcel Iancu întocmi planul de amenajare a sălii și scenei. Evident, nu în măsură a răspunde viziunilor și dorințelor noastre, dar corespunzând fondurilor de care dispuneam. (Abia în zilele noastre, Liviu Ciulei, sub alte auspicii financiare, mai favorabile, a realizat din liputanul spațiu de joc și de public — cu totul impropriu unei arhitecturi teatrale, acea întinșă și îmbietoare sală în care își desfășoară activitatea Teatrului Mic.) Lucrările de amenajare, salariile, cheltuielile pentru publicitate și cîte altele, au epuizat însă repede — și înainte de a se purcede propriu-zis la drum — capitalul investit de Scarlat Calimachi. (Ce obiecte de artă o fi vindut ? Ce polițe sau ipoteți o fi iscălit ?) Cum să continui ? „Providență”, sub chipul unui domn burduhănos, sprijinit de un baston și o vestală blondă, ce se visa acriță, solicită concesiia programului de sală, a garderobei și a bufetului, în schimbul unei sume pe care se oferea s-o plătească pe loc. Pentru „mica istorie” a teatrului bucureștean, nu pot să trec peste momentul, mai mult pientat decît semnificativ, că domnul burduhănos — cu baston și vestală — era tatăl Elenei Lupescu, țitoarea lui Carol al II-lea...

Așa s-au putut construi decorurile și asigura deschiderea teatrului „Caragiale”. Inaugurarea s-a făcut cu piesa *Ministrul* de Gh. Brăescu, o virulentă satiră îndreptată împotriva spiritului politicianist și a imoralității societății burgheze.

În rolul principal m-am încumetat să-l distribuî pe Gh. Ciprian (admis pînă atunci numai în roluri de „duri”) și am avut satisfacția de a nu mă fi înșelat : Ciprian a reușit un portret în aqua forte al unui politician versatil, fără scrupule. Cronicarii i-au lăudat creația cum au lăudat și debutul, surprinzător, în comedie, al Didei Solomon.

Piese i s-a reproșat însă, la virulența ei satirică, o lipsă evidentă de virtuți comice. Ceea ce era, într-un fel, adevărat. Noi, însă, am montat-o, în primul rînd, pentru latura ei puternice demascatoare și vedeam în chiar politicianismul omnipotent în acel timp, atacat de Brăescu, un anume haz amar. Aș fi vrut să montez spectacolul într-un decor reprezentînd Arcul de Triumf de atunci — construcție jalone, neternită, sprijinită de ani de zile pe schele putrezite. Se temuse însă autorul că ne va fi interzis spectacolul. Am conceput de aceea, cu arhitectul Marcel Iancu, o ramă fixă cu un coronament de sloganuri, în care alternau panouri determinante pentru locul acțiunii. Criticii vremii le-au găsit prea „moderniste” : panourile n-aveau decît goluri în locul ușilor și ferestrelor, iar jocul actorilor era oprit pe anume fraze, ca în fotografiile „la minut”. Pu-

blicul însă a primit bine spectacolul, fiindcă pleca cu satisfacția de a fi auzit rostite „în gura mare” adevăruri altfel, în viața de fiecare zi, doar șoptite...

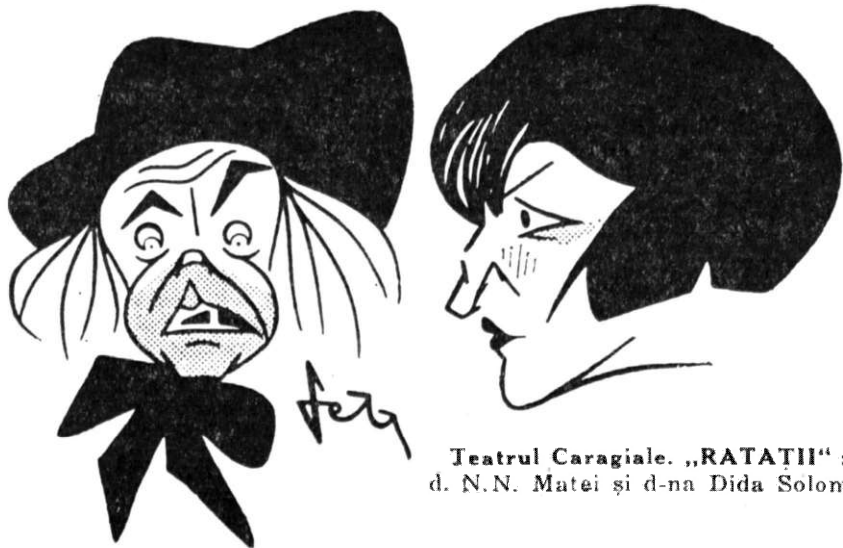

A doua premieră : *Camarazii* lui Strindberg, montată de poetul și regizorul Iacob Sternberg, cu luciditate analitică și întunecată forță dramatică. Rolurile principale au fost interpretate de Dida Solomon, V. Valentinianu, Angela Iancescu, N. Hociung. De data aceasta cronicile au fost favorabile regizorului și interpreților și, spectatorii s-au arătat neaderenți la feroacea analiză pe care Strindberg o făcea raporturilor dintre bărbat și femeie.

Teatrul era în căutarea unei comedii dar nu a unei obișnuite comedii de alcov. O asemenea comedie era însă greu s-o afli altundeva decît în portofoliul clasicilor. Am fi vrut, tare am fi vrut să jucăm o piesă de Caragiale, dar ansamblul nostru, după felul cum se afla structurat, nu-l vedeam potrivit pentru o atare întreprindere. Între timp „socrul regal” a renunțat la concesiia pe care o avea în teatru, pentru că nu-i promovaserăm vestala blondă, care-i sprijinea pașii, la rangul de acriță. Ezităările prelungite în montarea unui nou spectacol și încasările slabe cu *Camarazii* au determinat grăbita reluare a marelui succes *Domnișoara Iulia* de Strindberg. Speram într-o salvare relativă această dramă. Fiindcă atît Dida Solomon cît și Ciprian realizaseră în ea interpretări memorabile. Dar piesele de idei nu prea erau gustate de spectatorii vremii — majoritatea îmbogățiți de război ; pentru ceilalți teatrul fiind un lux pe care rar și-l puteau îngădui.

La ce scriere dramatică să ne fi oprit, așadar, care să nu ne oblige a ne reduce exigențele artistice și care, în același timp, să intereseze publicul ? Ne-am oprit la *Ratații* lui H. R. Lenormand : dramă a ratării în artă și în viață, scrisă cu poezie și străbătută de un fin simț de analiză psihologică, foarte pe gustul nostru, și, prin țesătura ei melodramatică de natură să atragă publicul. Numai că piesa se afla în opțiunea Luciei Sturdza-Bulandra, pentru teatrul pe care-l conducea. La rugămintea Didei Solomon, i-a cedat-o, nu însă fără a o sfătui : „e o cădere sigură, n-o juca”. S-a înșelat însă ; *Ratații* a salvat stagiunea teatrului nostru.

Pentru mine, care o montam, drama lui Lenormand ridica două dificile probleme : 1 — a epura conflictul de patetismul ieftin

Teatrul Caragiale. „RATAȚII“ :
d. N.N. Matei și d-na Dida Solomon

Un desen din epocă înfățișând pe N. N. Matei și Dida Solomon în „Ratații“.

al melodramei și a-l menține în sfera de idei a procesului ratării ca atare — de o putere dramatică prin ea însăși grăitoare. Apoi, 2 — o problemă tehnică — pe scena de 40 de metri pătrați, lipsită de culise și de orice instalație mecanică, să poți schimba fără pauze 11 tablouri (eliminam 3 tablouri).

Lucram cu pictorul M. H. Maxy ca scenograf. Reușisem împreună să încadrăm locul acțiunii în spații arhitecturale, realizate sintetic din 2—3 elemente. Economia montării a dus nu numai la schimbarea rapidă a tablourilor, dar le-a și conferit aura de poezie dezolantă conținută în text.

În această lume de visători — unii ratați datorită propriilor lor limite, iar alții, ratați sub efectul implacabilei măcinări a societății banului — au trăit o reală tensiune tragică doi eroi principali interpretați de Dida Solomon (care, după Domnișoara Iulia se depășise pe sine) și Al. Critico (abia reîntors de la Paris, hotărât a renunța la manierismul în care se cam închistase). În jurul lor, pe lângă actori mai viștici cum erau, printre alții, Maria Ignătescu sau N. Chiriș, au evoluat o seamă de tineri, la început de profesie: N. N. Matei, în rolul unui actor pe cât de încrezut pe atât de lipsit de har; Gh. Damian, un actor, care jucând toată cariera numai roluri de ecleziasici, devenise, prin mimetism, respingător de onctuos și fățarnic; Elena Rada, Felix Flo-

rian... Mai toți au reușit să portretizeze trăsăturile tragice ale atîtor diverși ratați.

Incontestabil, succesul de seamă al Teatrului „Caragiale“, succes confirmat și de larga audiență la public, și de marea majoritate a cronicilor, *Ratații* a fost din păcate și cîntecul de lebedă al tinerei noastre formații teatrale. Puseseam în repetiții *Castelul Wetterstein* de Frank Wedekind, pentru stagiunea următoare. Dar Teatrul „Caragiale“ n-a mai avut o a doua stagiune... Nu am putut înapoia suma necesară pentru plata chiriei. De la Stat nici gînd să căpătăm vreo subvenție; actorii, regizorii, scenograful teatrului eram de mult trecuți în fișele Siguranței și ale poliției drept comuniști sau cel puțin drept simpatizanți...

Fusese înfrînt un colectiv care încercase pași noi pe scîndurile scenei și care pe deasupra se încumetase să-și aleagă drept stîndard al atitudinii și crezului lui artistic numele „provocator“ al lui I. L. Caragiale. Numele acesta cinstește astăzi prima scenă a țării... Semnificativă compensație...